

Wiesław Zygmunt Lauer, *La divinazione nel Vecchio Testamento* (Pontificium Athenaeum Antonianum. Sectio Biblica. Studium Biblicum Franciscanum N. 204), Roma 1970, s. 143.

Publikacja jest częścią rozprawy doktorskiej z zakresu teologii biblijnej Starego Testamentu przedstawionej na Studium Biblicum Franciscanum w Jerozolimie. Rozprawa doktorska składa się z trzech części poprzedzonych wprowadzeniem traktujących o dozwolonych prawnie konsultacjach Boga i o zakazie wróżb w Starym Testamencie. W pierwszej części analizuje teksty biblijne dotyczące wróżbiarstwa, uwydatniając różne formy przepowiadania przyszłości oraz ich odpowiedniki u Kananejczyków. Druga część jest poświęcona zakazom wróżbiarstwa, które znajdują się w Księdze Kapłańskiej i w Księdze Powtórzonego Prawa. Dwa najstarsze z pięciu tego rodzaju tekstów (Kpł 19, 26; 19, 31; 20, 6. 27; Ps 18, 9-14) zostały poddane szczegółowej analizie filologicznej i teologicznej. W części trzeciej autor ukazuje podłoże życiowe (*Sitz im Leben*) powyższych przepisów.

Opublikowana część rozprawy obejmuje dwa rozdziały poprzedzone spisem treści, obszerną bibliografią i krótkim wstępem na temat badań poświęconych wróżbiarstwu na starożytnym Bliskim Wschodzie. Rozdział pierwszy (s. 29—48) podaje teksty biblijne dotyczące wróżbiarstwa ułożone tematycznie oraz ich analizę. Zostały tu przedstawione następujące zagadnienia: zakazy wróżbiarstwa w Piśmie Świętym, teksty mówiące o walce ortodoksyjnej treści jahwistycznej z nielegalnymi praktykami poznawania i przepowiadania przyszłości, teksty stwierdzające praktyki wróżbiarskie wśród Izraelitów, praktyki wróżbiarskie

i porady Boga w okresie Patriarchów, oficjalne porady Boga, porady Boga w okresie królów, wyrocznie prorockie, sposób zasięgania porad u Boga i odpowiedzi Boga, ceremonie związane z tym praktykami, rodzaj literacki, który Biblia stosuje przy opisywaniu takich porad. Zostało także ukazane środowisko kananejskie i babilońskie, z którego Izraelici zaczerpnęli powyższe praktyki i sposoby ich realizowania.

Drugi rozdział (s. 49—142) dość szczegółowo przedstawia praktyki porad u Boga wśród Izraelitów i w środowisku kananejskim. Ks. Lauer omawia tu wyrocznie, nekromancję polegającą na wywoływaniu duchów zmarłych, onejromancję, czyli sztukę wróżenia ze snów, losowania, wróżby z zachowania się zwierząt, hydromancję i astrologię. Obszernie traktuje wyrocznie i nekromancję. Główny materiał analityczny i egzemplifikacyjny pochodzi z ksiąg Starego Testamentu i literatury ugaryckiej. Do innych tekstów pozabiblijnych autor odwołuje się w tych wypadkach, gdy uwydatnia powiązanie praktyk wróżbiarskich uprawianych na terenie Palestyny z Mezopotamią, gdzie najbogatszą dokumentację na ten temat znaleziono w Mari.

Na łączność praktyk wróżbiarskich w środowisku izraelskim z praktykami środowiska babilońskiego wskazuje podobieństwo form literackich i przedmioty odkryte przez archeologów. Tak np. w Megiddo odkryto model wątroby zdradzającej pochodzenie babilońskie, który wskazywałby na łączność hepatoskopii praktykowanej w Palestynie z hepatoskopią uprawianą w Babilonii. Można jeszcze dodać, że w Chacor odkryto fragmenty modelu wątroby z pierwszej fazy późnego okresu epoki brązu, z których dwa są zapisane pismem klinowym o treści zdradzającej pochodzenie mezopotamskie. Inskrycja na fragmencie oznaczonym A brzmi: „Jeden król przechyli drugiego. Wróg napadnie na mój kraj. Bóg użyje człowieka przebaczenia. Sługa zbuntuje się przeciw swemu panu”. Inskrycja na fragmencie B: „Isztar będzie pożerała kraj. Bogowie miasta powrócą” (W tej sprawie por. B. Landsberger — H. Tadmor, *Fragments of Clay Liver Models from Hazor*, *Israel Exploration Journal* 14, [1964], 201—218).

Spośród różnych form poznawania przyszłości, jakie powszechnie praktykowano na Bliskim Wschodzie, prawodawstwo izraelskie tolerowało tylko wyrocznie, losy i sny. Inne formy wróżbiarstwa były zwalczane przez religię jahwistyczną ze względu na ich łączność z kultem bałwochwalczym i z magią.

Trzon rozprawy stanowi analiza zakazów różnych form przepowiadania przyszłości, jakie spotykamy w Biblii. Autor ukazuje pochodzenie tych zakazów oraz ich funkcję. Główne zakazy znajdują się w Kodeksie Deuteronomicznym (Pp 18, 9-14) i w Kodeksie Świętości (Kpł 19, 26). Genezy pierwszego tekstu, zdaniem autora, należy upatrywać w rycie odnowienia przymierza, którego dokonywano w roku szabatowym z okazji święta Sukkot. Zakaz wróżbiarstwa zawarty w Kodeksie Świętości należy natomiast do starożytnego zbioru praw, który miał być związany z katechezą ludową podawaną przez kapłanów i lewitów. Przykładem takiej katechezy jest historia rządów Jozafata (1 Kri 22, 5-12).

Praca ks. W. Lauera wnosi poważny dorobek do egzegezy i teologii biblijnej Starego Testamentu, gdyż wyczerpująco przedstawia różne formy wróżbiarstwa praktykowane wśród Izraelitów, ukazuje ich podłoże kulturowe oraz stosunek oficjalnej religii jahwistycznej do tego rodzaju praktyk.